
પ્રવચન નં. ૩૭૩ ગાથા-૩૦૧ થી ૩૦૫ ગુરુવાર, પોષ સુદ ૧, તા. ૨૦-૧૨-૧૯૭૯

‘સમયસાર’ ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩. (ટીકા) ફરીને.

ટીકા :- ‘જેમ આ જગતમાં જે પુરુષ, પરદ્રવ્યનું ગ્રહણ જેનું લક્ષણ...’ પરદ્રવ્યનું ગ્રહણ એટલે પરદ્રવ્યને પોતાનું માનીને અનુભવવું. ‘એવો અપરાધ કરે છે તેને જ બંધની શંકા થાય છે અને જે અપરાધ કરતો નથી તેને બંધની શંકા થતી નથી,...’ દષ્ટાંતમાં તો એમ આવે ને કે પરદ્રવ્યને ગ્રહણ કરે છે. ‘તેમ આત્મા પણ...’ પેલામાં ગ્રહણ કરે છે એમ હતું અને આમાં ‘આત્મા પણ જે અશુદ્ધ વર્તતો થકો,...’ સિદ્ધાંત અહીં છે. અશુદ્ધ વર્તતો થકો. પર્યાયમાં મેલ અશુદ્ધ ભાવ... આહા...! શુભ-અશુભભાવ એ જે અશુદ્ધ ભાવ એ પણો વર્તતો થકો, ‘પરદ્રવ્યનું ગ્રહણ જેનું લક્ષણ છે...’ એ પરદ્રવ્યનો અનુભવ એવો જે અપરાધ કરે છે... ‘એવો અપરાધ કરે છે તેને જ બંધની શંકા થાય છે અને જે શુદ્ધ વર્તતો થકો અપરાધ કરતો નથી, શુદ્ધ વર્તતો થકો અપરાધ કરતો નથી તેને બંધની શંકા થતી નથી-

એવો નિયમ છે. માટે સર્વથા સર્વ પારકા ભાવોના પરિહાર વડે...' અહીં શબ્દ આખો સિદ્ધાંત છે. 'સર્વથા સર્વ પારકા ભાવોના પરિહાર વડે (અર્થાત્ પરદ્રવ્યના સર્વ ભાવોને છોડીને) શુદ્ધ આત્માને ગ્રહણ કરવો,...' ગ્રહણ કરે એટલે અનુભવે. આહાહા...! આત્મા આનંદ અખંડ જ્ઞાનાનંદ (છે) એને અનુભવે. એ સિવાય સર્વથા સર્વ પર ભાવોના પરિહાર. સર્વથા અને સર્વ પારકા ભાવો. આહાહા...! એ ચાહે તો પરમાત્મા પ્રત્યે (ભક્તિનો ભાવ હો), એ બધા પારકા ભાવ (છે).

આત્મા અખંડ જ્ઞાનાનંદ એના અનુભવ સિવાય 'સર્વથા સર્વ પારકા ભાવોના પરિહાર વડે (અર્થાત્ પરદ્રવ્યના સર્વ ભાવોને છોડીને) શુદ્ધ આત્માને ગ્રહણ કરવો,...' શુદ્ધ આત્માને અનુભવવો. આહાહા...! અશુદ્ધ વર્તતો થકો એટલે એ અશુદ્ધ અનુભવતો હતો. આત્માને પુણ્ય ને પાપના વિકલ્પથી મલિનતાને અનુભવતો હતો. એ અપરાધ છે, એક ગુનો છે. આ શુદ્ધ આત્માને અનુભવવો. એમાં વિકલ્પ-બિકલ્પ, પુણ્ય બધું બહારમાં આવી ગયું. ચાહે તો તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે એ બધું બહારમાં આવી ગયું. 'સર્વથા સર્વ પારકા ભાવોના...' સર્વ પારકા ભાવોના 'પરિહાર વડે (અર્થાત્ પરદ્રવ્યના સર્વ ભાવોને છોડીને) શુદ્ધ આત્માને...' અનુભવ કરવો. સમજાવવું છે ને એમાં? સમજાવવાના બે પ્રકાર આવે ને? હેય ને ઉપાદેય. બાકી હેય ને ઉપાદેય પણ વ્યવહાર છે. સમજાવવામાં એ વિના ઉપાય ન મળે. નહિતર આ છોડ ને આ ગ્રહણ કર એ પણ હજી વ્યવહાર છે. આહાહા...! જ્યાં પરની અપેક્ષા આવી ને? બે આવ્યા ને? એ વ્યવહાર છે. પણ સમજાવવું છે તો એ વિના બીજો શું થાય ઉપાય? આહા...! શુદ્ધ આત્માને અનુભવ કરવો, એને છોડીને. રાગ માત્રને હેય જાણી અને શુદ્ધ આત્માને અનુભવવો.

'કારણ કે એમ થાય ત્યારે જ નિરપરાધપણું થાય છે.' ત્યારે નિરપરાધી થાય. ભારે આકરું કામ. આહાહા...! એક આત્મા સિવાય, અખંડ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ એ સિવાય વિકલ્પની વૃત્તિનો અંશ પણ મલિન ને પરદ્રવ્ય છે, એ સ્વદ્રવ્ય નથી. એથી સમજાવવાની શૈલીમાં તો શું આવે? કે, રાગાદિ પરદ્રવ્યને છોડી અને આત્મા જ્ઞાનાનંદ છે તેને અનુભવવો. કથન ઉપદેશ શૈલીનો બીજો કોઈ ઉપાય ન મળે. આહાહા...! શુદ્ધ આત્માને અનુભવ કરવો. 'કારણ કે એમ થાય ત્યારે જ નિરપરાધપણું થાય છે.' શુદ્ધ અખંડ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપી આત્મા, એનો અનુભવ સ્વસન્મુખ થઈને થાય તે જ એક નિરપરાધપણું છે. એકાંત અને એકાંત આ છે. આહાહા...! એ સિવાય વિકલ્પમાત્ર પરદ્રવ્ય તરીકે ગણીને છોડવા લાયક છે. સમજાવવાની શૈલીમાં તો (બીજું શું આવે?)

ભાવાર્થ :- 'જો માણસ ચોરી આદિ અપરાધ કરે તો તેને બંધનની શંકા થાય; નિરપરાધને શંકા શા માટે થાય?' જે અપરાધ કરતો નથી એને શંકા થાય નહિ. 'તેવી જ રીતે જો આત્મા પરદ્રવ્યના ગ્રહણરૂપ...' પર તરફના વલણના વિકલ્પમાં આવે અને 'અપરાધ કરે

તો તેને બંધની શંકા થાય જ;...' આહાહા...! પરદ્રવ્યને કાંઈ ગ્રહણ કરી શકતો નથી. પરદ્રવ્યનો ગ્રહણ ત્યાગ આત્મામાં નથી. ફક્ત સ્વદ્રવ્ય તરફનું લક્ષ છોડી અને પરદ્રવ્યના લક્ષે જે વિકાર કરે, તેને અનુભવે એ પરદ્રવ્યને અનુભવે છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આવો માર્ગ (છે).

‘આત્મા પરદ્રવ્યના ગ્રહણરૂપ અપરાધ કરે તો તેને બંધની શંકા થાય જ;...' આ રીતે. પરદ્રવ્ય તરફનું લક્ષ કરે અને સ્વનો આશ્રય છોડે એ જ બંધનું કારણ થાય. ત્યારે એ બંધની શંકા ઉત્પન્ન થાય. આહાહા...! ‘જો પોતાને શુદ્ધ અનુભવે,...’ એટલે કે જેવો શુદ્ધ છે એવો જ અનુભવે. એ મલિન છે નહિ કંઈ, મલિનતા તો માન્યતામાં ઉભી કરે છે. રાગાદિ મલિન (ભાવ) વસ્તુમાં નથી, વસ્તુ તો શુદ્ધ પવિત્ર છે. એ શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ કરવો. ત્યારે જ નિરપરાધ થવાય છે. કેટલા લખાણ! વ્યવહારના પાર ન મળે. ચરણાનુયોગના ‘રત્નકરંડ શ્રાવકાચાર’ ને કેટલા વ્રત પાળવા ને અતિચાર ટાળવા ને... આ કરવું ને આ કરવું. વચ્ચે આવે એનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે. બાકી તો એ વ્રતનો વિકલ્પ છે એ પણ અપરાધ છે. આહાહા...! એ પરદ્રવ્યમાં જાય છે, શુદ્ધ આત્માના અનુભવમાં એ આવે નહિ. શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ કરવો ‘ત્યારે જ નિરપરાધ થવાય છે.’

* નિર્વિકલ્પ અનુભવમાં સમ્યગ્દષ્ટિ નિરંતર રહી શકતા નથી એટલે તેને શાસ્ત્રાભ્યાસ વગેરેનો ભાવ આવે છે. નિર્વિકલ્પ અનુભવની અપેક્ષાએ તે શુભરાગને હેય કલ્પો છે. નિર્વિકલ્પ અનુભવમાં રહેવું તે તો ઉત્તમ જ છે. પણ છદ્મસ્થનો ઉપયોગ નીચેની દશામાં આત્મસ્વરૂપમાં લાંબો કાળ લાગતો નથી. માટે જ્ઞાનની વિશેષ નિર્મળતા માટે શાસ્ત્રાભ્યાસમાં બુદ્ધિ જોડવી યોગ્ય છે. નિશ્ચયાભાસી તો તેનો સર્વથા નિષેધ કરે છે, પણ અરે ભાઈ ! તને બીજો રાગ તો આવે છે ! તો શાસ્ત્રાભ્યાસ વગેરેમાં પણ ઉપયોગ જોડવો તે યોગ્ય છે. તેમાં જે રાગ છે તે દોષ છે, પણ તીવ્ર ઉપયોગ જોડવો તે યોગ્ય છે. તેમાં જે રાગ છે તે દોષ છે, પણ તીવ્ર રાગની અપેક્ષાએ શાસ્ત્રાભ્યાસમાં જોડાવું યોગ્ય છે. સમ્યગ્દર્શન થયું ત્યાં કાંઈ તદ્દન વીતરાગતા થઈ જતી નથી. સમ્યગ્દર્શન પછી પણ રાગ તો આવે છે. જો નિર્વિકલ્પ આનંદમાં જ્ઞાનપર્યાય એકાગ્ર થઈ જાય તો તે બરાબર છે, પણ જ્યારે નિર્વિકલ્પ આનંદમાં ન રહેવાય ત્યારે સ્વાધ્યાય, પૂજા, દેવ-ગુરુની ભક્તિ વગેરે પ્રશસ્ત કાર્યો છોડીને વિકલ્પ વગેરે નિંદનીક કામમાં જોડાય તો મહા અનર્થ થાય. ૯૮૩.

– પરમાગમસાર

ગાથા-૩૦૪-૩૦૫

કો હિ નામાયમપરાધઃ ?—

સંસિદ્ધિરાધસિદ્ધં સાધિયમારાધિયં ચ એયદ્વં ।

અવગદરાધો જો ખલુ ચેદા સો હોદિ અવરાધો ॥૩૦૪॥

જો પુણ ણિરાવરાધો ચેદા ણિસ્સંકિઓ ડ સો હોઝ ।

આરાહણાઝ ણિચ્ચં વટ્ટેઝ અહં તિ જાણંતો ॥૩૦૫॥

સંસિદ્ધિરાધસિદ્ધં સાધિતમારાધિતં ચૈકાર્થમ્ ।

અપગતરાધો યઃ ખલુ ચેતયિતા સ ભવત્યપરાધઃ ॥૩૦૪॥

યઃ પુનર્નિરપરાધશ્ચેતયિતા નિશ્શઙ્કિતસ્તુ સ ભવતિ ।

આરાધનયા નિત્યં વર્તતે અહમિતિ જાનન્ ॥૩૦૫॥

પરદ્રવ્યપરિહારેણ શુદ્ધસ્યાત્મનઃ સિદ્ધિઃ સાધનં વા રાધઃ । અપગતો રાધો યસ્ય ચેતયિતુઃ સોઽપરાધઃ । અથવા અપગતો રાધો યસ્ય ભાવસ્ય સોઽપરાધઃ, તેન સહ યશ્ચેતયિતા વર્તતે સ સાપરાધઃ । સ તુ પરદ્રવ્યગ્રહણસન્દ્રાવેન શુદ્ધાત્મસિદ્ધયભાવાદ્વન્ધશઙ્કાસમ્ભવે સતિ સ્વયમશુદ્ધત્વાદનારાધક એવ સ્યાત્ । યસ્તુ નિરપરાધઃ સ સમગ્રપરદ્રવ્યપરિહારેણ શુદ્ધાત્મસિદ્ધિસન્દ્રાવાદ્વન્ધશઙ્કાયા અસમ્ભવે સતિ ઉપયોગૈકલક્ષણશુદ્ધ આત્મૈક એવાહમિતિ નિશ્ચિન્વન્ નિત્યમેવ શુદ્ધાત્મસિદ્ધિલક્ષણયારાધનયા વર્તમાનત્વાદારાધક એવ સ્યાત્ ।

હવે પૂછે છે કે આ 'અપરાધ' એટલે શું? તેના ઉત્તરમાં અપરાધનું સ્વરૂપ કહે છે :-

સંસિદ્ધિ, સિદ્ધિ, રાધ, આરાધિત, સાધિત-એક છે,

એ રાધથી જે રહિત છે તે આત્મા અપરાધ છે; ૩૦૪.

વળી આત્મા જે નિરપરાધી તે નિઃશંકિત હોય છે,

વર્તે સદા આરાધનાથી, જાણતો 'હું' આત્મને. ૩૦૫.

ગાથાર્થ :- [સંસિદ્ધિરાધસિદ્ધમ્] સંસિદ્ધિ, *રાધ, સિદ્ધ, [સાધિતમ્ આરાધિતં ચ] સાધિત અને આરાધિત - [એકાર્થમ્] એ શબ્દો એકાર્થ છે; [યઃ ખલુ ચેતયિતા]

જે આત્મા [અપગતરાધઃ] ‘અપગતરાધ’ અર્થાત્ રાધથી રહિત છે [સઃ] તે આત્મા [અપરાધઃ] અપરાધ [ભવતિ] છે.

[પુનઃ] વળી [યઃ ચેતયિતા] જે આત્મા [નિરપરાધઃ] નિરપરાધ છે [સઃ] તે [નિશ્શઙ્કિતઃ ભવતિ] નિઃશંક હોય છે; [અહમ્ ઇતિ જાનન્] ‘શુદ્ધ આત્મા તે જ હું છું’ એમ જાણતો થકો [આરાધનયા] આરાધનાથી [નિત્યં વર્તતે] સદા વર્તે છે.

ટીકા :- પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ અથવા સાધન તે રાધ. જે આત્મા ‘અપગતરાધ’ અર્થાત્ રાધ રહિત હોય તે આત્મા અપરાધ છે. અથવા (બીજો સમાસવિગ્રહ આ પ્રમાણે છેઃ) જે ભાવ રાધ રહિત હોય તે ભાવ અપરાધ છે; તે અપરાધ સહિત જે આત્મા વર્તતો હોય તે આત્મા સાપરાધ છે. તે આત્મા, પરદ્રવ્યના ગ્રહણના સદ્ભાવ વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના અભાવને લીધે બંધની શંકા થતી હોઈને સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી, અનારાધક જ છે. અને જે આત્મા નિરપરાધ છે તે, સમગ્ર પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના સદ્ભાવને લીધે બંધની શંકા નહિ થતી હોવાથી ‘ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે એવો એક શુદ્ધ આત્મા જ હું છું’ એમ નિશ્ચય કરતો થકો શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ છે એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો હોવાથી, આરાધક જ છે.

ભાવાર્થ :- સંસિદ્ધિ, રાધ, સિદ્ધિ, સાધિત અને આરાધિત-એ શબ્દોનો અર્થ એક જ છે. અહીં શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ અથવા સાધનનું નામ ‘રાધ’ છે. જેને તે રાધ નથી તે આત્મા સાપરાધ છે અને જેને તે રાધ છે તે આત્મા નિરપરાધ છે. જે સાપરાધ છે તેને બંધની શંકા થાય છે માટે તે સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી અનારાધક છે; અને જે નિરપરાધ છે તે નિઃશંક થયો થકો પોતાના ઉપયોગમાં લીન હોય છે તેથી તેને બંધની શંકા નથી, માટે ‘શુદ્ધ આત્મા તે જ હું છું’ એવા નિશ્ચયપૂર્વક વર્તતો થકો સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપના એક ભાવરૂપ નિશ્ચય આરાધનાનો આરાધક જ છે.

ગાથા-૩૦૪ અને ૩૦૫ ઉપર પ્રવચન

‘હવે પૂછે છે કે આ ‘અપરાધ’ એટલે શું?’ શિષ્યનો પ્રશ્ન છે, કે અપરાધ એટલે શું? ગુનો કોને કહેવો? ‘તેના ઉત્તરમાં અપરાધનું સ્વરૂપ કહે છે :-’

સંસિદ્ધિરાધસિદ્ધં સાધિયમારાધિયં ચ ઇયદ્દં ।

અવગદરાધો જો ખલુ ચેદા સો હોદિ અવરાધો ॥૩૦૪॥

જો પુણ ગિરાવરાધો ચેદા ગિસ્સંકિઓ ડ સો હોઝ ।

આરાહણાઝ ગિચ્ચં વટ્ટેઝ અહં તિ જાણતો ।।૩૦૫ ।।

સંસિદ્ધિ, સિદ્ધિ, રાધ, આરાધિત, સાધિત-એક છે,

એ રાધથી જે રહિત છે તે આત્મા અપરાધ છે; ૩૦૪.

વળી આત્મા જે નિરપરાધી તે નિ:શંકિત હોય છે,

વર્તે સદા આરાધનાથી, જાણતો 'હું' આત્મને. ૩૦૫.

ટીકા :- 'પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે...' એટલે પરદ્રવ્યના આશ્રયના ત્યાગથી 'શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ...' શુદ્ધ આત્માનું આરાધન. આહાહા...! 'અથવા સાધન...' આત્માની સિદ્ધિ કહો કે સાધન કહો બધું એકાર્થ છે. આત્મા અખંડ જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ (છે) તેની સિદ્ધિ થવી, તેનું સાધન થવું-વીતરાગ ભાવ (થવો) 'તે રાધ. છે જે આત્મા 'અપગતરાધ' અર્થાત્ રાધ રહિત હોય તે આત્મા અપરાધ છે.' આવા રાધ રહિત એટલે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિનું સાધન એવા રાધથી રહિત હોય એ આત્મા અપરાધ છે. આહાહા...! શું કીધું સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ધર્મી પોતાને શુદ્ધ અનુભવે છે.

ઉત્તર :- 'પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે...' હેય-ઉપાદેય કહેવું છે ને? ઉપાય સમજાવવું શી રીતે? આત્માનું સાધન ને શુદ્ધની સિદ્ધિ, એનું સેવન કરવું એટલે આશ્રય લેવો એ 'અપગતરાધ' છે. એ રાધ રહિત હોય તે આત્મા અપરાધ છે. એવા રાધ રહિત હોય તે અપરાધ છે. આત્માના આશ્રયની સેવા સિવાય જે કંઈ રાગાદિમાં જાય તે બધો અપરાધ છે. આશ્રય કહો કે સેવા કહો. સ્વદ્રવ્ય જે શુદ્ધ ચૈતન્ય તેના આશ્રય ને સેવન વિના જેટલો રાગાદિમાં જાય તેટલો તેને અપરાધ છે. આહાહા...! એ રાધ રહિત છે માટે ગુનેગાર છે. આહાહા...! આવું સ્વરૂપ (છે).

'તે આત્મા અપરાધ છે. અથવા...' બીજો એનો અર્થ કર્યો છે. 'બીજો સમાસવિગ્રહ આ પ્રમાણે છે:) જે ભાવ રાધ રહિત હોય...' જે આત્માના સેવન વિનાનો ભાવ હોય, આત્માના આશ્રય વિનાનો જે ભાવ હોય 'તે ભાવ અપરાધ છે;...' પહેલા એમ કહ્યું કે, રાધ રહિત હોય તે આત્મા અપરાધ છે. હવે અહીં એમ કહ્યું, 'જે ભાવ રાધ રહિત હોય તે ભાવ અપરાધ;...' 'તે ભાવ અપરાધ છે...' આહા...! જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ સ્વભાવ સ્વરૂપ, એનાથી વિરુદ્ધ જે કંઈ રાગ એ રાધ રહિત, સેવન રહિત છે. આત્માના આશ્રય રહિત છે. આહાહા...! 'તે ભાવ અપરાધ છે;...' આત્માના આશ્રય વિનાનો ભાવ તે ભાવ અપરાધ છે.

આત્માનો રાધ, સેવન, સિદ્ધિ, આશ્રય એ વિનાનો ભાવ. ગમે તે પ્રકારનો શુભ કે અશુભ વિકલ્પ ઊઠે એ આત્માના આશ્રય વિનાનો ભાવ (છે) એ જ અપરાધ ને ગુનેગાર છે. ઓહોહો...! આકરું કામ પડે. આ તો અપૂર્વ વાત છે. બહારમાં તો પ્રવૃત્તિમાં મનાય.

ત્યારે દેખાય ને એ દેખાય એટલે કરે, અને એ તો કરી શકે. ભાવ, ભાવ હોં!

અહીંયાં તો કહે છે, જે ભાવ રાધ રહિત હોય, આત્માના આશ્રય, સેવન વિનાનો જે ભાવ હોય, જે આત્માના અવલંબન વિનાનો ભાવ હોય, જે ભાવમાં પરદ્રવ્યનો આશ્રય ને અવલંબન આવે તે ભાવ અપરાધ છે. આહાહા..! આવી ટૂંકી વાત, બહુ ટૂંકી કરી.

પહેલામાં કહ્યું હતું ને? પહેલામાં તો એ કહ્યું હતું. ‘પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ અથવા સાધન...’ એમ અસ્તિ કરીને (કહ્યું). એ રાધ રહિત હોય તે આત્મા અપરાધ છે. અને આ સીધો અર્થ એ કર્યો ‘જે ભાવ રાધ રહિત હોય તે ભાવ અપરાધ છે;...’ જેમાં આત્મા ચિદાનંદ ભગવાન અખંડ આનંદના આશ્રયમાં, સેવનમાં, અવલંબનમાં આવ્યો નથી તે બધો ભાવ અપરાધ અને ગુનો છે. આહાહા..! માણસને આવું આકરું પડે. વાડામાં તો એમ કહે, ઇરીયાવહી કરો, પડિકમણ કરો, સામાયિક થઈ જાય. લ્યો! આહાહા..! અહીંયા તો કહે, ઇરીયાવહી કરવા જાવ તો વિકલ્પ ઊઠે એ અપરાધ છે. આહાહા..! તતસૂતરી કરણેન, પ્રાયશ્ચિત કરણેન એ બોલવા જાવ ત્યાં વિકલ્પ ઊઠે છે એ અપરાધ છે. આવી વાત છે.

એક જ સિદ્ધાંત કલ્પો-આત્મા આનંદ અને અખંડાનંદ પ્રભુ, જ્ઞાન ને આનંદનો પૂર્ણ સ્વભાવ એના આશ્રય વિનાનો જેટલો પરનો આશ્રય (છે) એ બધો અપરાધ છે, ગુનો છે. આહાહા..! જે ભાવે તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય એ ભાવ પણ અપરાધ છે. આહાહા..! કારણ કે, એ આત્માનો આશ્રય એમાં નથી. એમાં પરનો આશ્રય આવ્યો. આહાહા..! આકરું પડે ભાઈ! લોકને શું થાય? વસ્તુ તો આ છે. છેલ્લો ‘મોક્ષ અધિકાર’ છે ને? ચોખવટ એકદમ ચોખ્ખી કરી નાખી.

આત્મા ચૈતન્ય અખંડ આનંદ પ્રભુ એનો આશ્રય ને સેવન એ રાધ છે, તે નિરપરાધ છે. એ રાધ વિનાનો જે ભાવ જેટલો ઊઠે એ બધો અપરાધ (છે) અને પરદ્રવ્યનો આશ્રય અવલંબનથી આહાહા..! છે કે નહિ આમાં? આવું ન કરવું ત્યારે કરવું શું? આખો દિ’ કરવું આ ધંધો મુકીને થોડું બે ઘડી સામાયિક કરીને બેસે, ણમો અરિહંતાણં, ણમો સિદ્ધાણં... તો એમાં તો એમ થાય કે, સામાયિક કરી, સાંજે પડિકમણુ કર્યું, મિચ્છામિ દુક્કડમ્. ધર્મ કર્યો ધર્મ.

ધર્મ તો એને કહીએ જે અખંડાનંદ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ તેનો આશ્રય, તેનું અવલંબન, તેની સન્મુખતાની એકાગ્રતા એ એક જ રાધ ધર્મ છે. રાધ એટલે સેવન ને ધર્મ છે. એ ‘રાધ રહિત હોય તે ભાવ...’ હોં! ભાવ. વસ્તુ નહિ, પરદ્રવ્ય એ નહિ. પરદ્રવ્ય કાંઈ ગુનો નથી, પરદ્રવ્ય સ્વતંત્ર જગતની ચીજ છે. આહાહા..! સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, પૈસો, લક્ષ્મી, શરીર, વાણી, મન, કર્મ એ તો પરદ્રવ્ય છે, એ કાંઈ ગુનો નથી, એ તો પરદ્રવ્યની વસ્તુ છે. એના રહિત આત્માની સેવા રહિતનો ભાવ અપરાધ છે. અહીં તો એટલી વાત (છે).

આહાહા...! એમાં ને એમાં એની સેવા તે નિરપરાધ છે ને એની સેવાના વિનાનો ભાવ તે અપરાધ છે, બસ! બીજા પદાર્થની સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. આહાહા...!

‘તે અપરાધ સહિત જે આત્મા વર્તતો હોય...’ પેલામાં આવી ગયું હતું ને? અશુદ્ધ વર્તતો થકો. તો અહીં એ આવ્યું. ‘તે અપરાધ સહિત જે આત્મા વર્તતો હોય...’ આહાહા...! આત્મા જ્ઞાન અને આનંદ સ્વરૂપ (છે) એ સિવાય વર્તે તે અપરાધ અને ‘તે અપરાધ સહિત જે આત્મા વર્તતો હોય તે આત્મા સાપરાધ છે.’ ‘તે આત્મા સાપરાધ છે.’ આહાહા...! પાંચ નવકાર ગણવા ને ભગવાનની સામું જોવું ને... એ બધો ભાવ અપરાધ છે, કહે છે. આહાહા...! નવરો થાય તો હામો અરિહંતાણં (બોલે). અનુપૂર્વી ગણે. ચોપડી આવે છે ને? અનુપૂર્વી ગણે એટલે થઈ ગયો ધર્મ. કહે છે, એ આત્માના આશ્રય વિનાનો વિકલ્પ છે, એ ગુનો ને અપરાધ છે. આવી વાત છે. અત્યાર સુધી સાંભળ્યું એનું શું કરવું? આહાહા...!

‘તે અપરાધ સહિત જે આત્મા વર્તતો હોય તે આત્મા સાપરાધ છે. તે આત્મા, પરદ્રવ્યના ગ્રહણના સદ્ભાવ વડે...’ તે આત્મા પરદ્રવ્યનું ગ્રહણ એટલે રાગાદિ તેના ‘સદ્ભાવ વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના અભાવને લીધે...’ ત્યાં શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ, રાધ, સેવન એના અભાવને લીધે. છે ને અર્થ? નીચે અર્થ આવી ગયો. છે ને? રાધ. નીચે રાધના અર્થ કર્યા છે. આરાધના-અંદર આત્માની સેવા કરવી એ આરાધના (છે). વિકલ્પ વિનાની આત્માની સેવા એ આત્માની પ્રસન્નતા (છે). રાગ થાય તે અપ્રસન્નતા. એ આત્માની અપ્રસન્નતા છે. આ આત્માનો આશ્રય, જ્ઞાન ને આનંદ એનો આશ્રય તે પ્રસન્નતા, તે આત્માની કૃપા. છે ને નીચે અર્થ. એ આત્માની એ કૃપા. આહાહા...! નીચે ફૂટનોટમાં છે. આરાધના, પ્રસન્નતા, કૃપા... કૃપા... એ આત્માની કૃપા થઈ. આત્માનું સેવન કરવું એ આત્માની કૃપા. રાગ એ આત્માની અકૃપા. આત્માનું એક સેવન કરવું એ પ્રસન્નતા (છે), રાગ છે તે અપ્રસન્નતા (છે). આહાહા...! સિદ્ધિ-સ્વભાવની સિદ્ધિ, ચૈતન્ય સ્વરૂપની, પુણ્ય-પાપ રહિત આત્માની સિદ્ધિ. એ આરાધના, એ સેવના, પૂર્ણતા. એ રાધ સેવના એ પૂર્ણતા. છે બધે આરાધન, આરાધન. છતાં એને પૂર્ણતા કીધી. એને સિદ્ધ કરવું, એ નિર્મળ પરિણામનું સિદ્ધ થવું અને તે પૂર્ણ કરવું. એ બધું રાધના અર્થમાં જાય છે. આહાહા...!

‘તે આત્મા, પરદ્રવ્યના ગ્રહણના સદ્ભાવ વડે...’ ગ્રહણનો અર્થ અનુભવ. પરદ્રવ્ય કાંઈ ગ્રહી-પકડી શકતો નથી. પરદ્રવ્ય મારા એનો આશ્રય એનું નામ ગ્રહણ. પરદ્રવ્યના ગ્રહણનો અનુભવ. એ રાગનો અનુભવ એ પરદ્રવ્યનું ગ્રહણ. આહાહા...! ‘પરદ્રવ્યના ગ્રહણના સદ્ભાવ વડે...’ આહાહા...! ‘શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના અભાવને લીધે...’ જેમાં શુદ્ધ આત્મા વિકલ્પ વિનાનો, રાગ વિનાનો (છે) એની સિદ્ધિનો અભાવ છે. પરદ્રવ્યના ગ્રહણમાં, વિકલ્પમાં આત્માની સિદ્ધિનો અભાવ છે. એને ‘લીધે બંધની શંકા થતી હોઈને...’ એને બંધની શંકા થાય, અબંધ તો જોયો નથી. આહાહા...! આત્મા અબંધ સ્વરૂપ છે એ તો જોયું નથી. ‘જો પરસ્પદિ અપ્પાણં

અબદ્ધપુટ્ટ' ૧૪મી-૧૫મી ગાથા. જૈન શાસન એણે જોયું કહેવાય. જેણે આત્માને અબદ્ધ સ્પૃષ્ટ જોયો, દેખ્યો, અનુભવ્યો એ જૈન શાસન, એ આરાધના, એ રાધ. આહાહા...! અને એના વિરાધનો ભાવ

'સિદ્ધિના અભાવને લીધે બંધની શંકા થતી હોઈને સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી,...' રાગનો ભાવ સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી. પરદ્રવ્યના અવલંબનથી થતો સ્વયં અશુદ્ધ ભાવ છે. આહાહા...! કાંઈ આધાર, કાંઈ સાધન-બાધન કાંઈ (નહિ). કીધું ને એ સાધન કીધું ને ઈ. આત્માનો આશ્રય કરવો એ આત્માનું સાધન. એ સાધન (છે). આહાહા...! આવી ગયું ને? સાધન નીચે આવી ગયું. અર્થમાં આવી ગયું. આરાધના આવી. 'પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ અથવા સાધન તે રાધ...' છે. એ સાધન છે. આહાહા...!

'બંધની શંકા થતી હોઈને સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી,...' સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી. કોઈ કર્મ કારણે કે પરને કારણે નહિ. પોતે જ અશુદ્ધ હોવાથી. શુભ-અશુભભાવના મલિન પરિણામમાં એકાકાર ઠરવાથી, 'સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી, અનારાધક જ છે.' એ આત્માનો અસેવક છે, રાગનો સેવક છે. આત્માનો અસેવક છે, રાગનો સેવક છે. આહાહા...! આવી વાતું હવે. 'સ્વયં અશુદ્ધ હોવાથી, અનારાધક જ છે.' જોયું? 'જ' શબ્દ મુક્યો છે. 'અનારાધક જ છે.' આહાહા...! વિકલ્પ માત્ર તેનું સેવન કરવાથી-મારા છે એમ માનવાથી, એમાં લાભ છે એમ માનવાથી, મારી ચીજ છે એમ માનવાથી (તે) અનારાધક જ છે. અશુદ્ધ હોવાથી અનારાધક જ છે. એ આરાધક નથી, એ આત્માની સેવા કરનારો નથી, એ વિકારની સેવા કરનારો છે. આહાહા...! આવું આકરું કામ છે.

'અને જે આત્મા નિરપરાધ છે તે, સમગ્ર પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે...' આહાહા...! સ્વદ્રવ્યના આશ્રય સિવાય. આરાધક જીવ સિદ્ધિ રાધનું સેવન કરનાર આત્માનો 'સમગ્ર પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે...' વીતરાગ એમ કહે કે, મારા આશ્રય ને આધાર વિના. આહાહા...! સમગ્ર પરદ્રવ્ય, બધા પરદ્રવ્ય એટલે ભગવાન તીર્થંકર ને એની વાણી, એ બધા પરદ્રવ્ય. આવું કામ છે. સમગ્ર બધા 'પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે...' મુનિ પોતે કહે છે, કે અમે પણ પરદ્રવ્ય છીએ. પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે-અમારી સામું જોયા વિના. આહાહા...! અંદર જો, અંદર ભગવાન છે. આહા...! 'સમગ્ર પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના સદ્ભાવને લીધે...' અંદર ભગવાન છે, જ્ઞાન સ્વભાવ છે, આનંદ સ્વભાવ છે, વીતરાગ સ્વભાવ છે, તે બધા નિત્ય સ્વભાવ છે. આહાહા...! તે સ્વભાવની સેવના. જુઓ! આહાહા...!

'સમગ્ર પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના સદ્ભાવને લીધે...' શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ એટલે ઈ એકાગ્રતા, સ્વસ્વભાવની એકાગ્રતા, વિકલ્પ વિનાની નિર્વિકલ્પ દશા. આહાહા...! 'એ શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના સદ્ભાવને લીધે બંધની શંકા નહિ થતી હોવાથી...' ધર્માને બંધની શંકા નહિ થતી હોવાથી. આહાહા...! રાગનો વિકલ્પ ઊઠે છે એ પણ મારો નથી,

એ પરનો છે, હું તો ચૈતન્ય શુદ્ધ સ્વરૂપ છું એવી જેની આશ્રય દષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર છે એને પરદ્રવ્યના પરિહાર વડે બંધની શંકા થતી નથી. મને બંધ થશે એમ શંકા થતી નથી. આહાહા...! છે? આહાહા...! બહુ ટૂંકું. 'શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિના સદ્ભાવને લીધે બંધની શંકા નહિ થતી હોવાથી...' આહાહા...!

'ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે...' રાગ ને વિકલ્પ, પંચ મહાવ્રતના પરિણામ ને તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે, ષોડશ પ્રકારે ભાવના, પંચ મહાવ્રત ને પંચ મહાવ્રતની ભાવના ને... 'ભાવ પાહુડ'માં આવે. આમ કરવું, આમ કરવું જણાવે. પણ કહે છે, કે એ બધો અપરાધ છે. આહાહા...! આવી વાત સાંભળવી કઠણ પડે. ભગવાન તો કહી ગયા છે, અનાદિ કાળથી આ કહેતા આવ્યા છે, આ કાંઈ નવી વાત નથી. અનંત કાળથી તીર્થંકરો તો મહાવિદેહમાં અનાદિથી કહેતા જ આવ્યા છે. આહા...! એ જ આ વાત છે. એને છોડીને ઘરની બધી વાતું કલ્પનાથી કરે. સાંભળનારાને ખબર ન હોય, જય નારાયણ આહાહા...! બહુ સારી વાત કરી, બહુ સારી વાત કરી. આહા...!

'ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે...' જોયું? એ રાગ થાય, જેનાથી બંધાય એ રાગ પણ આત્માનું લક્ષણ નથી. આહાહા...! પંચમ આરાના મુનિ જગતને જાહેર કરે છે, હજાર વર્ષ પહેલા (કહી ગયા છે). કોઈ એમ કહે કે, આ તો ચોથા આરાની વાતું છે. પંચમ આરાના સાધુ પંચમ આરાના શ્રોતાને વાત કરે છે. ધર્મને કાંઈ આરો નડતો નથી. પાંચમા આરાના છેડે પણ સારા ભાવલિંગી સંત થશે. આહાહા...! છેડે, હોં! કાળ ક્યાં નડે છે?

'ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે...' એક જ લક્ષણ છે. બે લક્ષણ નથી. રાગ એનું લક્ષણ અને ઉપયોગ એનું લક્ષણ (એમ) બે (લક્ષણ નથી). દયા, દાન, વ્રત આદિનો ભાવ પણ આત્માને સાધન છે અને ઉપયોગ પણ સાધન છે, (એમ) બે નથી. 'ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે...' આહાહા...! 'એવો એક શુદ્ધ આત્મા...' ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે. જાણવું-દેખવું એક ઉપયોગ એ જ જેનું આત્માનું લક્ષણ છે, એવો એક શુદ્ધ આત્મા. એવો એક શુદ્ધ આત્મા. ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે એવો એક શુદ્ધ આત્મા. એક શુદ્ધ આત્મા, જોયું? આહાહા...! 'એક શુદ્ધ આત્મા જ હું છું...' આહાહા...! આ ધર્મીની આ દષ્ટિ હોય છે. આહાહા...! ઉપયોગ આત્મા ને શુદ્ધ આત્મા એ તો પડ્યો રહ્યો એકકોર, આ કરો ને આ કરો ને આ કરો ને આ કરો (એમાં) જિંદગી ચાલી જાય છે. આહાહા...!

'ઉપયોગ જ જેનું એક લક્ષણ છે...' રાગ રહિત જાણવું-દેખવું એક એનું લક્ષણ છે. એવો એક શુદ્ધ આત્મા, એવો એક શુદ્ધ આત્મા. 'એવો એક શુદ્ધ આત્મા જ હું છું...' વચ્ચે રાગાદિ હું નથી. આહાહા...! પંચ મહાવ્રતના પરિણામ તે હું નથી, જે ભાવે તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય તે હું નથી. આહાહા...! જે ભાવે આહારક શરીર બંધાય, મુનિને સર્વાર્થસિદ્ધનું આયુષ્ય બંધાય એ હું નથી. આહાહા...! આવી વાત છે. એક એક ગાથા ચડતી છે પણ

દરકાર જેને આત્માનું કરવાની હોય એની આ વાત છે. બહારની વાતું બહારમાં તો ચાલ્યા કરે છે. આહા..!

‘એવો એક શુદ્ધ આત્મા જ હું છું’ એમ નિશ્ચય કરતો થકો...’ છે? એમ નિર્ણય કરતો થકો. હું એક શુદ્ધ આત્મા ઉપયોગ જ છું. જાણવું-દેખવું ઉપયોગ જ એક લક્ષણ મારું છું એવો આત્મા છું, એવો નિર્ણય કરતો થકો. આહાહા..! પરનું ભલું કરી દઉં ને પરથી મારામાં ભલું થાય ને એ કોઈ ચીજ મારામાં છે જ નહિ. આહાહા..! તો પછી આ શાસ્ત્ર બનાવવા ને ઉપદેશ દેવો (એ) એને કારણે બને છે, ભાઈ! ઉપદેશ ને ભાષા ભાષાને કારણે, શાસ્ત્ર એની ભાષાને કારણે બને. આત્મા એને બનાવે એવું છે નહિ. આહાહા..!

‘એક શુદ્ધ આત્મા જ હું છું’ એમ નિર્ણય કરતો થકો શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ છે...’ શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ, સાધન, આરાધન, કૃપા, પ્રસન્નતા ‘જેનું લક્ષણ છે એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો હોવાથી,...’ એવી આરાધના. ‘શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ છે એવી આરાધના....’ આહાહા..! ‘શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ...’ શુદ્ધ પવિત્ર નિર્મળ આનંદકંદ અખંડાનંદ પ્રભુ એવી જે સિદ્ધિ, એનું જે લક્ષણ ‘એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો હોવાથી, ધર્મી આરાધક જ છે.’ આરાધક જ છે. આહાહા..! આવી વાતું છે. હવે આમાં વાદ-વિવાદે વાદ કરો (એમ કહે). તમારું એકાંત છે માટે વાદ કરો. જુઓ શાસ્ત્રમાં (લખ્યું છે). શાસ્ત્રમાં વ્યવહાર બહુ લખ્યો છે, લે ને! પણ એ વ્યવહારનું ફળ સંસાર છે. વ્યવહારથી સમજાવ્યા વિના બીજો ઉપાય ન મળે. આત્માને વાણી ન મળે, વિકલ્પ ન મળે હવે એને સમજાવવો શી રીતે? એટલે ભેદ પાડીને સમજાવવું, હેય અને ઉપાદેય કરીને સમજાવવું એ સિવાય ઉપાય નથી. છતાં તે આદરણીય, ભેદ આદરણીય નથી. હેય ને ઉપાદેય એવી બુદ્ધિ, વ્યવહાર એ આદરણીય નથી. આહાહા..!

આદરણીય તો આ એક જ (છે). છે? ‘શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ છે એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો હોવાથી, આરાધક જ છે.’ આ એક જ પ્રકારે વર્તતો થકો આરાધક છે, બીજો પ્રકાર એને નથી. આહાહા..! વ્યવહારમાં થોડો આવે તો જરી એને વિશ્રામ મળે, એમ કહેતા ને એક ફેરી? ‘છોટાભાઈ’ બ્રહ્મચારી હતા. ‘છોટાલાલ’ બ્રહ્મચારી. પછી છોડી દીધું. મારી ભૂલ છે. વ્યવહાર આવે ત્યારે થોડો વિશ્રામ મળે પછી વળી અંદર નિશ્ચયમાં જવાય. વ્યવહારમાં આવે ત્યારે દુઃખ લાગે, દુઃખ લાગે પછી સુખમાં જવાય. આહાહા..! આવી વાતું છે.

‘શુદ્ધ આત્માની સિદ્ધિ જેનું લક્ષણ છે એવી આરાધનાથી... એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો...’ પાછો સદાય વર્તતો. ચોવીસે કલાક, ઊંઘમાં પણ. અંદરથી ભિન્ન પડ્યો છે પછી ઊંઘમાં પણ ભિન્ન જ છે. આહાહા..! આવું કામ છે. એક જ નિશ્ચયની વાત જ કરે છે, (એમ લોકો) કહે (છે). નિશ્ચય કહે છે એ પણ એ કહે છે એ વ્યવહાર નથી? એ જ

વ્યવહાર છે. કહેવું છે એ વ્યવહાર છે, વિકલ્પ છે એ વ્યવહાર છે, આવો આત્મા છે એમ વિકલ્પ ઉઠીને કહેવું એ બધો વ્યવહાર છે. વ્યવહાર હોય છે પણ આદરણીય નથી. આહાહા..! જાણવા લાયક છે. આહાહા..! એક જ ગાથાએ કેટલું કામ કર્યું, જુઓને! આહાહા..!

પહેલું આ કરવું ને પછી આ થાય ને પહેલા અશુભમાંથી ખસીને શુભમાં આવે તો એને જરી શુદ્ધમાં જવાને ઠીક પડે. (એવી) કાંઈ આમાં તો વાત આવી નહિ. આહાહા..! અને છેલ્લો શુભભાવ હોય, છેલ્લો અશુભ ન હોય. અંતર દષ્ટિ થતાં અનુભવમાં જતા પહેલા શુભભાવ હોય પણ તેથી (એ) સાધન છે એમ નથી. હોય છેલ્લો વિકલ્પ શુભ જ હોય પછી એને છોડીને અંદર જાય ત્યારે તેનું આરાધન થાય. આહાહા..! ક્યાં ગયા 'દેવીલાલ' ગયા? સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! આવો માર્ગ છે. આરાધક જ, આ આરાધક જ છે. આહા..!

ભગવાનઆત્મા નિર્મળાનંદ સંકલ્પ-વિકલ્પના ભાવથી રહિત નિર્વિકલ્પ અખંડ વીતરાગ એની સેવના એટલે આરાધના એટલે કે એકાગ્રતા એટલે કે એનો આશ્રય ઇ એક જ આરાધવા લાયક છે, એક જ કરવા લાયક છે. આહાહા..! આ એકાંત લાગે કે નહિ? 'યશપાલજી'! બીજાને લાગે. શું કહેવાય તમારો દેશ? 'મહારાષ્ટ્ર'. 'મહારાષ્ટ્ર' માં આમ કરો ને આમ કરો ને આ કરો, ક્રિયા કરે. આહાહા..! આકરું કામ છે, ભાઈ! હોય છે પણ એ કાંઈ વસ્તુ નથી. એને તો વસ્તુ નથી એમ કીધી છે.

જેમ સ્વની અપેક્ષાએ પરવસ્તુ નથી... શું કીધું ઇ? જેમ સ્વ છે એ અપેક્ષાએ પર અવસ્તુ છે, એમ નિશ્ચયની અપેક્ષાએ વ્યવહાર અવસ્તુ છે, વ્યવહારની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે. નિશ્ચયની અપેક્ષાએ વ્યવહાર અવસ્તુ છે. વ્યવહારની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે, વ્યવહાર નથી એમ નહિ પણ વ્યવહાર નિશ્ચયની અપેક્ષાએ અવસ્તુ છે. આહાહા..! સ્વ ઉપાદાનની અપેક્ષાએ નિમિત્ત અવસ્તુ છે. એ અવસ્તુ છે એ આત્માને-વસ્તુને મદદ શી રીતે કરે? આહાહા..! એમ શુદ્ધ ઉપાદાન સ્વભાવ શુદ્ધની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે એ અશુદ્ધ છે, એ અવસ્તુ છે, તો વસ્તુને અવસ્તુ મદદ શી રીતે કરે? આહાહા..! ગજબ વાત છે. એક તો વસ્તુ કહેવી. એ તીર્થંકર ભગવાન છે પણ આ આત્માની અપેક્ષાએ નથી, એ અદ્રવ્ય છે. આ દ્રવ્ય છે તો એ અપેક્ષાએ બીજી વસ્તુ અદ્રવ્ય છે. અર..ર..ર..! આહાહા..!

પંચપરમેષ્ઠી પણ અદ્રવ્ય છે, એની અપેક્ષાએ દ્રવ્ય છે. આની અપેક્ષાએ અદ્રવ્ય છે. શુદ્ધ ઉપાદાનની અપેક્ષાએ નિમિત્ત અવસ્તુ છે, નિમિત્તમાત્ર વસ્તુ અવસ્તુ છે. નિમિત્તની અપેક્ષાએ નિમિત્ત છે, વસ્તુ છે. પોતાની અપેક્ષાએ અવસ્તુ છે. એમ શુદ્ધ ઉપાદાનની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે પણ એ વ્યવહાર શુદ્ધ ઉપાદાનની અપેક્ષાએ અવસ્તુ છે, વ્યવહારની અપેક્ષાએ વ્યવહાર છે. આરે.. આરે.. આવી વાતું કોઈ દિ' સાંભળી ન હોય.

સ્વચતુષ્ટયમાં આવે છે ને? સપ્તભંગી, સપ્તભંગી. સ્વદ્રવ્ય, સ્વક્ષેત્ર, સ્વકાળ, સ્વભાવથી અસ્તિ છે. પરદ્રવ્ય, પરક્ષેત્ર, પરકાળ ને પરભાવથી નાસ્તિ છે. સપ્તભંગી આવે છે. આહાહા..!

ગજબ વાત કરે છે ને! એમ વ્યવહાર વ્યવહારની અપેક્ષાએ છે, સ્વની અપેક્ષાએ વ્યવહાર અવસ્તુ છે. એને નુકશાનકારક કે લાભદાયક નથી માટે અવસ્તુ છે. આહાહા...! શું એની શૈલી! મીઠી-મધુરી અમૃત ધારા (વહે છે). આહાહા...!

કહે છે, કે અમૃત સાગર ભગવાન, એની અપેક્ષાએ રાગ ઝેર છે. ઝેરની અપેક્ષાએ ઈ છે, અમૃત સાગરની અપેક્ષાએ ઈ નથી. આહાહા...! ગજબ વાત છે. ભગવાન અખંડ અમૃત સાગર છે એની અપેક્ષાએ રાગ, દયા, દાનનો રાગ વસ્તુ જ નથી, અવસ્તુ છે, અદ્રવ્ય છે, અક્ષેત્ર છે, અકાળ છે, અભાવ છે. આહાહા...! કળશ ટીકાવાળા તો બહુ લાંબું લઈ ગયા છે. આત્મા ત્રિકાળની અપેક્ષાએ છે, વર્તમાન પર્યાયની અપેક્ષાએ નહિ, પર્યાય પરદ્રવ્ય છે. આહાહા...! ઈ પરકાળ છે. ત્રિકાળ વસ્તુ એ સ્વકાળ છે, વર્તમાન પર્યાય એ પરકાળ છે, પર્યાયની અપેક્ષાએ પર્યાય છે. આહાહા...!

અહીં કહે છે... આહા...! એક જ શુદ્ધ આત્માની અપેક્ષાએ અશુદ્ધપણું છે એની અપેક્ષાએ (છે), આની અપેક્ષાએ નથી. એક જ શુદ્ધ આત્માનું લક્ષણ જેનું ‘એવી આરાધનાથી સદાય વર્તતો...’ જોયું? સદાય વર્તતો. કોઈ ક્ષણ, સમય એમ નહિ સદાય. સ્વપણે છું અને પરપણે નથી, એ સદાય વર્તતો થકો. આહાહા...! આમાં કેટલું યાદ રાખવું? સદાય વર્તતો હોવાથી. આહાહા...! સ્વ શુદ્ધ અખંડ આનંદપણે છું અને અશુદ્ધ મલિનપણે નથી એ અપેક્ષાએ સદાય વર્તતો થકો ‘આરાધક જ છે.’ એને આરાધક કહેવામાં આવે છે. એને આત્માની સેવા કરનારો કહેવામાં આવે છે. પરની સેવા કરી શકતો નથી. પરની સેવા કરો, પરની સેવા કરો. કોણ કરી શકે? પરની સેવા ઈ રાગની. રાગ ને પુણ્યના પરિણામની સેવા એ પરની સેવા અને સ્વની શુદ્ધની સેવા એ સ્વની સેવા. એ રીતે સ્વની સેવા તે આરાધક છે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)